

активних антиукраїнських дій на Донбасі, дала можливість сформувати у певній частині українського суспільства відповідні соціальні й політичні настрої. Таким чином було створено сприятливі умови для ведення активної фази «гібридної війни».

Слід зазначити, що інформаційна кампанія, яка проводиться агресором у рамках «гібридної війни», будується на викривлених фактах, упереджених поглядах на ситуацію та відвертій дезінформації. При цьому дії країни-агресора складно кваліфікувати з позиції чинних міжнародних нормативно-правових норм. Основною правовою проблемою щодо кваліфікації дій сторони-агресора є невизнання нею участі в конфлікті, оскільки її регулярні збройні формування не ведуть відкритих силових дій. Більше того, інколи держава – організатор конфлікту, за підтримки якої всередині країни – цілі агресії провадяться антидержавні дестабілізуючі заходи з використанням збройного насилля, позиціонує себе на міжнародному рівні як миротворець, заперечуючи свою причетність до ескалації конфлікту. Власне, саме цим і небезпечні «гібридні війни».

Нечіткі грані суб'єктів та об'єктів конфлікту, конфліктуючих територій, строків початку війни ускладнюють можливість кваліфікації таких дій у рамках чинного міжнародного правового поля, на основі якого функціонує система міжнародної колективної безпеки.

Сьогодні система світової безпеки не повною мірою відповідає потребам світової спільноти щодо протистояння викликам і загрозам, що класифікуються як класичні війни й збройні конфлікти. Більше того, вона зовсім не готова протистояти «гібридним війнам». На нашу думку, нормативно-правова база з питань міжнародної безпеки потребує суттєвого вдосконалення для боротьби з конфліктами на кшталт «гібридних війн». При цьому особливу увагу необхідно звернути на врегулювання питань щодо протидії на міжнародному рівні агресивним деструктивним інформаційним кампаніям, що провадяться в рамках ведення «гібридних війн».

Питльована Л.Ю., к.і.н., доцент
Український католицький університет

УКРАЇНЬСЬКА ТА СВІТОВА БЕЗПЕКА 2014–2016 років У ПОЛІТИЧНІЙ КАРИКАТУРІ ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСУ CAGLE CARTOONS

Хоча золотим віком політичної карикатури були XIX та XX століття, в епоху цифрових ЗМІ вона залишається затребуваним засобом, здатним привернути увагу суспільства до проблем сучасності. Особливої злободенності карикатура набуває у кризові моменти історії.

Порушення суверенітету і територіальної цілісності України, анексія Криму, ігнорування основоположних принципів міжнародного права, злам системи повоєнних відносин у Європі є загрозою безпеці всього світу. Візуальне відображення стурбованості проблемами безпеки бачимо у численних карикатурах, присвячених подіям в Україні 2014–2016 рр.

Для аналізу нами було обрано сайт Cagle Cartoons (<http://www.cagle.com/>), який має найбільшу аудиторію з числа подібних ресурсів (більш як 3 млн унікальних відвідувачів щомісяця). Він створений Дерилом Кейглом (Daryl Cagle), відомим сучасним американським карикатуристом. Колишній президент Національного товариства карикатуристів США Д. Кейгл також зробив успішну кар'єру редакційного карикатуриста телеканалу новин і політики MSNBC, який з 2010 р. неодноразово випереджав за рейтингами CNN. Заснована 2001 р. Д. Кейглом корпорація Cagle Cartoons (www.caglecartoons.com) займається розповсюдженням карикатур 60 провідних карикатуристів та 14 оглядачів у більш як 850 газет США та світу.

Нами було відібрано 85 карикатур сайту 2014–2016 рр., темою яких є російсько-український конфлікт, загрози і виклики національній безпеці України, а крізь її призму – безпеці Європи та світу. Останні ми розглядаємо так, як їх тлумачать Закон України 2003 р. «Про основи національної безпеки України», рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня «Про Стратегію національної безпеки України» та від 2 вересня 2015 р.

«Про нову редакцію Воєнної доктрини України». Серед об'єктів національної безпеки вони визначають конституційний лад України, її суверенітет і територіальну цілісність. Серед можливих загроз виокремлюють територіальні претензії та втручання у внутрішні справи України з боку інших держав; поширення міжнародного тероризму; незаконне ввезення у країну зброї, боєприпасів; прояви сепаратизму, намагання автономізації окремих регіонів України тощо. Основними темами, які застосовувалися при пошуку, були «Україна», «Росія», «Крим», «війна», «безпека», «зброя», «сепаратизм», «тероризм», «Путін», «перемир'я», «НАТО», «ЄС».

Більшість карикатур стосуються порушення територіальної цілісності і суверенітету України (порушення державного кордону України Російською Федерацією (причому ревізія повоєнних кордонів подається і як загроза безпеці Європи загалом); анексії Криму; інспірації та підтримці сепаратистських настроїв на Сході України з боку Росії; проведенню референдуму березня 2014 р. у Криму). Малюнки однозначно пов'язують війну на Сході України із політикою Кремля.

Художники акцентують увагу на загрозах безпеці України у контексті розпочатої Росією «гібридної війни». Вони демонструють факт нарощування російської військової потуги поблизу державного кордону України; постачання бойовиків, військової техніки та засобів матеріально-технічного забезпечення на Схід України (в тому числі засобами т.зв. гуманітарного конвою); діяльність на території України незаконних збройних формувань.

Дії пугінського режиму часто класифікуються як терористичні. Численні малюнки висвітлюють збиття малайзійського борту МН 17 2014 р. та реакцію В. Путіна на оприлюднення висновків розслідування Міжнародної групи цивільних журналістів Bellingcat травня 2015 р. Участь Росії у сирійському конфлікті показується або паралельно із подіями на сході України, або як наступний крок, спрямований на дестабілізацію ситуації і просування російських інтересів у різних регіонах світу.

Конфлікт на сході України розцінюється як чинник, що не дає можливості Україні реалізувати такий пріоритет національної безпеки, як гарантування конституційних прав і свобод людини і громадянина. Реалізація європейського вибору та формування системи колективної безпеки за участю України (зокрема, співпрацю з НАТО) теж зображується кризь протидію з боку Росії.

Факт російської агресії пов'язується із загрозою економічній безпеці України, а також з економічними інтересами як російських, так і українських олігархів. Засобом демонстрації спільності проблем України та Європи є їх енергетична і газова залежність. На думку художників, дії Росії щодо України несуть загрозу економічній безпеці і самої Росії (найчастіше через санкції та ціни на нафту).

Карикатури висловлюють песимізм щодо Мінських домовленостей, перемир'я на сході України, а також сумнів у широті бажання глав держав-учасників переговорів (А. Меркель, Ф. Оланда, П. Порошенко, В. Путіна) досягнути ефективного результату.

Художники показують недолугість і недостатність зусиль Європи та США (Б. Обама) щодо врегулювання українсько-російського конфлікту, небезпеку спроб Заходу пожертвувати Україною, віддавши її на поталу імперським амбіціям Росії, сподіваючись у такий спосіб купити собі власну безпеку. Можливими сценаріями подальших дій Росії є захоплення країн-сусідів (найбільш вразливими об'єктами зображуються Молдова, Білорусь, країни Прибалтики) і аж до повернення Аляски.

Об'єктами критики карикатуристів є такі організації, як НАТО (особливо сили швидкого реагування), ОБСЄ, рідше – ООН, не здатні реалізувати покладені на них функції забезпечення безпеки. Факт недотримання домовленостей суб'єктами міжнародного права трактується як прямий шлях до, як мінімум, нової «холодної війни», яка зображується як загроза стабільності світового порядку загалом.

Тож карикатури ресурсу Cagle cartoons репрезентують уявлення про пряму кореляцію проблем безпеки України і світу із зовнішньою політикою Росії та перспективами вирішення українсько-російського конфлікту.